

«Τόποι-Μνημεία-Μουσεία για τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Το παράδειγμα της Θεσσαλονίκης»

Ανδριάντας Γιέρζυ Ιβάνωφ

Γενικές πληροφορίες

Ο Γιέρζυ Ιβάνωφ

Ο Γεώργιος Σαϊνόβιτς-Ιβάνωφ, Jerzy Szajnowicz-Iwanow, (Βαρσοβία, 14 Δεκεμβρίου 1911 - Αθήνα, 4 Ιανουαρίου 1943) θεωρείται ο μεγαλύτερος σαμποτέρ των Συμμάχων κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Εκπαιδεύτηκε στη Σχολή των Μυστικών Πρακτόρων της S.O.E. (Special Operations Executive) στη Μέση Ανατολή και του ανατέθηκε η αποστολή να συντονίσει την δράση των διαφόρων αντιστασιακών κινήσεων και να οργανώσει το δίκτυο πληροφοριών και τις δολιοφθορές στην Ελλάδα.

Βιογραφία

Ο Γεώργιος Σαϊνόβιτς-Ιβάνωφ γεννήθηκε στη Βαρσοβία στις 14 Δεκεμβρίου 1911. Πατέρας του ήταν ο κόμης Βλαδίμηρος Ιβάνωφ, συνταγματάρχης του τσαρικού στρατού. Στη Θεσσαλονίκη ήρθε το 1926 με την Πολωνέζα μητέρα του Λεονάρδα Σαϊνόβιτς και τον Έλληνα Ιωάννη Λαμπριανίδη, δεύτερο σύζυγό της.

Ως αθλητής του γυμναστικού συλλόγου «Ηρακλής» κατάφερε νίκες τόσο στους εσωτερικούς όσο και σε διεθνείς αθλητικούς κολυμβητικούς αγώνες και το όνομα του έγινε γνωστό στο Πανελλήνιο. Το 1934 στους Αγώνες Βορείου Ελλάδος που έγιναν στη Θεσσαλονίκη βγήκε πρώτος στα 100 μέτρα ελεύθερο με χρόνο 1'12". Το 1936 κατέλαβε την πρώτη θέση στους Ιστιοπλοϊκούς Αγώνες του Θερμαϊκού μαζί με τον ετεροθαλή αδελφό του Αντώνιο Λαμπριανίδη.

Σπούδασε γεωπόνος μηχανικός στο Πανεπιστήμιο του Λέουβεν (Leuven) στο Βέλγιο. Το 1933 κατέρριψε το πανεπιστημιακό ρεκόρ κολύμβησης του Βελγίου στα 50 μέτρα ελεύθερο με 35". Πήρε μέρος με την ομάδα του πόλο της A.Z.S. Βαρσοβίας σε διεθνείς αγώνες υδατοσφαίρισης με υψηλή επιθετική απόδοση και έτσι επιλέχθηκε να παίξει στο πόστο του φουνταριστού της Εθνικής Πολωνίας. Ανακηρύχθηκε ως ο καλύτερος παίκτης της Πολωνίας για το έτος 1938. Ο προπονητής Rajki είπε για τον Γεώργιο Ιβάνωφ: «Είναι επί του παρόντος ο καλύτερος επιθετικός παίκτης υδατοσφαίρισης στην Πολωνία. Κρίμα που θα τον χάσει η A.Z.S. σύντομα, επειδή θα πρέπει να μεταβεί στο Παρίσι για περαιτέρω σπουδές».

Μετά τις μεταπτυχιακές σπουδές του στο Ινστιτούτο Αποικιακής Γεωπονίας στο Παρίσι επέστρεψε στη δεύτερη πατρίδα του, την Ελλάδα. Με την κατάληψη της Πολωνίας και της Ελλάδας από τους Ναζί φούντωσε μέσα του ο εθνικός παλμός να πολεμήσει για τις δύο πατρίδες του.

Η δράση του στην Ελλάδα

Στις 13 Οκτωβρίου 1941 το αγγλικό υποβρύχιο Thunderbolt τον αποβίβασε στην ακτή ανάμεσα στον Άγιο Ανδρέα και τη Νέα Μάκρη για την ανάληψη δράσης ως σαμποτέρ με τον κωδικό 033B. Ύστερα από έντονη δραστηριότητα σε συνεργασία με αντιστασιακές οργανώσεις, ακολούθησε η σύλληψη του στις 19 Δεκεμβρίου για πρώτη φορά από τους Γερμανούς, μετά

από προδοσία του παιδικού του φίλου Κωνσταντίνου Πάντου. Κατόρθωσε να αποδράσει, ακολούθησε η επικήρυξη του για 500.000 δραχμές και στις 29 Δεκεμβρίου αφίσεσ με τη φωτογραφία του τοιχοκολλήθηκαν σε όλη την Αθήνα. Παρόλο που οι Γερμανοί τον κατεδίωκαν πλέον συστηματικά, συνέχισε την δράση του μεταδίδοντας με τον κρυφό πομπό του πολύτιμες πληροφορίες και κάνοντας σαμποτάζ.

Τα σαμποτάζ

Την άνοιξη του 1942 είχε φροντίσει στα πλαίσια της επόμενης αποστολής του να πιάσει δουλειά στα ναυπηγεία Σκαραμαγκά με το ψευδώνυμο Κυριάκος Παρίσσης. Στις 14 Μαρτίου 1942, ημέρα υπογραφής του κατοχικού δανείου μεταξύ της Ελλάδας και της Γερμανίας, ανατίναξε το γερμανικό υποβρύχιο U-133 λίγο έξω από την Σαλαμίνα. Τον Μάιο του 1942 βύθισε μέσα στο λιμάνι του Πειραιά το ισπανικό ατμόπλοιο «San Isidore» που έκανε λαθρεμπόριο για λογαριασμό των Γερμανών, το οποίο στη συνέχεια επισκευάστηκε. Στις 3 Αυγούστου του 1942 τοποθέτησε μαγνητική νάρκη στο υποβρύχιο U-372 προκαλώντας ζημιές με αποτέλεσμα να μην μπορεί να καταδυθεί. Έτσι βυθίστηκε εύκολα από τους Συμμάχους. Ανάμεσα στα πολλά σαμποτάζ που οργάνωσε σε συνεργασία με αντιστασιακές οργανώσεις, το πιο σημαντικό ήταν στο εργοστάσιο Μάλτσινιώτη, όπου επισκευάζονταν οι κινητήρες των αεροπλάνων της Λουφτβάφε. Η δολιοφθορά προκάλεσε την πτώση 400-450 αεροσκαφών στην Β. Αφρική, σύμφωνα με γερμανικές εκτιμήσεις, εξαιτίας της οποίας οι δυνάμεις του Άξονα υποχώρησαν 2300 χιλιόμετρα δυτικά μέσα σε διάστημα 6 μηνών. Θεωρείται το μεγαλύτερο σαμποτάζ του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Ακολούθησε η δεύτερη σύλληψη του μετά από νέα προδοσία στις 8 Σεπτεμβρίου 1942 και αφού το ποσό της επικήρυξης είχε αυξηθεί στα 2 εκ. δραχμές.

Η εκτέλεσή του

Στο γερμανικό στρατοδικείο όπου οδηγήθηκε, ο Γερμανός πρόεδρος στο τέλος της δίκης είπε: «Το δικαστήριο εκτιμά δεόντως την κατά την παρούσαν δίκην ειλικρινή και γενναϊόφρονα συμπεριφοράν του κατηγορουμένου. Εγώ προσωπικώς λυπούμαι, διότι ηφορά των πραγμάτων έφερε τοιούτον άνδρα εις εχθρικόν προς ημάς στρατόπεδον». Ο Γεώργιος Ιβάνωφ καταδικάστηκε τρις εις θάνατον και οδηγήθηκε μπροστά στο Γερμανικό εκτελεστικό απόσπασμα μαζί με τρεις συνεργάτες του.

Γενναίος όπως ήταν, με πάντα ψηλά το κεφάλι κατά την ύστατη στιγμή, κτυπώντας τους δήμευς του προσπάθησε να δραπετεύσει, αλλά τον πλήγωσαν στο πόδι του και ενώ το αίμα έτρεχε, τον έδεσαν σ' ένα στύλο. Πριν πέσει νεκρός βγήκε από τα χείλη του η κραυγή «Ζήτω η Ελλάς! Ζήτω η Πολωνία!»

Η σταδιοδρομία του που στεφανώθηκε από την υπέρτατη θυσία συνοψίζεται με συντομία στην επιτύμβιο επιγραφή στον τάφο του, στο 3ο κοιμητήριο Νίκαιας: «Γεώργιος Ιβάνωφ, έπεσε υπέρ της Ελευθερίας».

Τιμητικές διακρίσεις

Παράσημα

Είναι πολύ σπάνιο τρεις χώρες να τιμούν τον ίδιο ήρωα. Στον Γεώργιο Σαϊνόβιτς Ιβάνωφ, τόσο η πατρίδα του η Πολωνία όσο και η Ελλάδα αλλά και η Αγγλία απένειμαν ανώτατα πολεμικά παράσημα και τιμητικές διακρίσεις.

Στις 30 Μαρτίου 1945 η πολωνική κυβέρνηση, που βρισκόταν στο Λονδίνο, τον τίμησε με τον Ανώτατο Πολεμικό Σταυρό “VIRTUTI MILITARI” «εις αναγνώρισιν των εξαιρετικών πολεμικών πράξεων στον τομέα της πληροφορίας και της κατασκοπείας στην κατεχόμενη από τους Γερμανούς Ελλάδα».

Εξάλλου ο Βρετανός στρατάρχης Χάρολντ Αλεξάντερ με έγγραφο της 5ης Δεκεμβρίου 1944, το οποίο παραδόθηκε στην μητέρα του από Άγγλο αξιωματικό, αναφέρει τα εξής: «Ευχαριστούμε τον Γεώργιο Ιβάνωφ Σαϊνόβιτς, εν ονόματι των Κυβερνήσεων των λαών των Ηνωμένων Εθνών διά τας προσφερθείσας υπηρεσίας στον αγώνα διά την Ελευθερίαν. Δια των προσπαθειών του εβοηθήθη μεγάλως η απελευθέρωσις της Ελλάδος καθώς και ο σκοπός, διά τον οποίον εμάχοντο όλα τα ελεύθερα έθνη. Η.Ρ.Α. Αλεξάντερ, Στρατάρχης, Ανώτατος Αρχηγός των Συμμαχικών Δυνάμεων Μεσογείου» Στις 5 Μαρτίου 1962 του απονεμήθηκε το “Πολεμικό Βρετανικό Μετάλλιο του Βασιλέως Γεωργίου του βου” για την συμμετοχή του στον πόλεμο στην Παλαιστίνη, υπηρετώντας στις Πολωνικές Ένοπλες Δυνάμεις υπό τις διαταγές της Βρετανικής Διοίκησης από τις 8 Μαΐου μέχρι τις 25 Ιουνίου 1941.

Στις 25 Μαΐου 1976 του απονεμήθηκε από τον υπουργό Εθνικής Άμυνας Ευάγγελο Αβέρωφ Τοσίτσα το Ανώτατο Πολεμικό Παράσημο “Χρυσούν Αριστείον Ανδρείας” «διότι ούτος προσέφερε πολυτίμους υπηρεσίας εις την συμμαχικήν υπόθεσιν κατά τον Β' Παγκόσμιον Πόλεμον και διά του εξαιρετικού θάρρους και της απαραμίλλου τόλμης του κατήγαγε καίρια πλήγματα κατά των εν Ελλάδι στρατευμάτων της εχθρικής κατοχής, συλληφθείς και εκτελεσθείς τελικώς υπό αυτών».

Άλλες τιμές στην μνήμη του

Ο Γυμναστικός Σύλλογος “Ηρακλής” Θεσσαλονίκης τιμώντας την μνήμη του πρωταθλητή του, ο οποίος συμμετείχε ανελλιπώς από το 1928 με την ομάδα του στους κολυμβητικούς αγώνες, καθιέρωσε από το 1953 ετήσιους Πανελλήνιους Κολυμβητικούς Αγώνες, τα “Ιβανώφεια”. Επίσης ονόμασε το κλειστό γήπεδο του συλλόγου, όπου διεξάγονται αγώνες μπάσκετ και βόλεϊ, “Ιβανώφειο”. Στην είσοδό του σταδίου υπάρχει η προτομή του.

Στις 30 Οκτωβρίου 1985 στην επέτειο της απελευθέρωσης της Θεσσαλονίκης από την γερμανική κατοχή έγινε η τελετή των αποκαλυπτηρίων του ανδριάντα του Γεωργίου Ιβάνωφ στην Θεσσαλονίκη. Ο ανδριάντας καθαρού ύψους χωρίς το βάθρο 2,40 μέτρων είναι δώρο του πολωνικού λαού στην πόλη της Θεσσαλονίκης. Ένα πολωνικό στρατιωτικό όχημα τον μετέφερε από την Πολωνία, ενώ πίσω του ακολουθούσαν 400 Πολωνοί, οι οποίοι ταξίδευσαν από την Βαρσοβία μέχρι την Θεσσαλονίκη με τα ιδιωτικά τους αυτοκίνητα για να παραστούν στο σημαντικό αυτό γεγονός. Τοποθετήθηκε στη συμβολή των οδών Λαγκαδά, Αγίου Δημητρίου και Νέστορος, σε απόσταση 200 μέτρων από την οδό Γεωργίου Ιβάνωφ, που φέρει τιμητικά το όνομά του στην περιοχή της Ξηροκρήνης του Δήμου Θεσσαλονίκης. Μέρος της πολωνικής αντιπροσωπείας αποτελούσε και η προσκοπική ομάδα, που φέρει το όνομα του Ιβάνωφ στην πόλη Μπόρουβ. Μια νεαρή Πολωνέζα τοποθέτησε μικρά ξύλινα κιβώτια στη βάση του ανδριάντα, τα οποία περιείχαν χώμα από τα πεδία των μαχών, όπου πολέμησαν Πολωνοί και Έλληνες στο εξωτερικό. Δυο κείμενα, το ένα στα ελληνικά και το άλλο στα πολωνικά είναι χαραγμένα σε δυο μεγάλες μπρούτζινες πλάκες στο

μαρμάρينو βάθρο του ανδριάντα: «ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΙΒΑΝΩΦ ΣΑΪΝΟΒΙΤΣ. ΓΕΝ. 14-12-1911 ΣΤΗ ΒΑΡΣΟΒΙΑ. ΑΓΩΝΙΣΤΗΣ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ. ΕΚΤΕΛΕΣΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΝΑΖΙ ΣΤΙΣ 4-01-1943 ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ. ΣΤΗ ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΠΟΛΩΝΟΙ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΕΣ».

Στη Βαρσοβία, όπως και σε άλλες πόλεις τις Πολωνίας, πολλοί δρόμοι στις νεόδμητες συνοικίες φέρουν το όνομά του καθώς και σχολεία και προσκοπικές ομάδες. Σε μια από τις ωραιότερες και κεντρικότερες λεωφόρους της πολωνικής πρωτεύουσας, στην Νόβι Σβιάτ και στον αριθμό 43, τοποθετήθηκε μια χάλκινη πινακίδα μεγάλων διαστάσεων έξω από την είσοδο της οικίας, όπου γεννήθηκε ο Ιβάνωφ. Με ανάγλυφους χαρακτήρες είναι γραμμένο το εξής κείμενο: «ΕΔΩ ΓΕΝΝΗΘΗΚΕ Ο ΠΙΕΖΥ ΙΒΑΝΩΦ ΣΑΪΝΟΒΙΤΣ, ΠΟΛΩΝΟΣ ΗΡΩΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ. ΔΟΛΟΦΟΝΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΧΙΤΛΕΡΙΚΟΥΣ ΣΤΙΣ 4.1.1943 ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ. ΘΥΣΙΑΣΕ ΤΗΝ ΖΩΗ ΤΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΟΛΩΝΙΑΣ».

Πρόσφατες εκδηλώσεις

Τον Ιανουάριο του 2013, εβδομήντα χρόνια μετά την εκτέλεσή του, πραγματοποιήθηκε με πρωτοβουλία του Πολωνικού Γραφείου Βετεράνων Πολέμου και Θυμάτων Καταπίεσης τριήμερος εορτασμός στη Βαρσοβία προς τιμήν του που ολοκληρώθηκε στην Ελλάδα υπό την αιγίδα της εδώ πολωνικής πρεσβείας και του Δήμου Καισαριανής με την έλευση στις 8 Ιανουαρίου στην Αθήνα κυβερνητικού αεροσκάφους. Σε αυτό επέβαιναν δεκάδες Πολωνοί πολιτικοί και στρατηγοί μαζί με βετεράνους του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, εκπροσώπους του Γραφείου Βετεράνων και ένα στρατιωτικό άγημα. Στο Ναό Ιεράς Καρδίας του Σωτήρος πραγματοποιήθηκε μνημόσυνο, στην Καισαριανή έγινε τελετή με καταθέσεις στεφανιών, όπως και στον τάφο του στο νεκροταφείο Νικαίας. Στις εκδηλώσεις παραβρέθηκε ο ανώτατος αξιωματικός Antony Neal Morphet ως εκπρόσωπος της Μεγάλης Βρετανίας. Σχολιάστηκε αρνητικά η απουσία Ελλήνων κυβερνητικών εκπροσώπων.

Λοιπά

Το 1971 γυρίστηκε πολωνική ταινία με τίτλο «Agent Nr 1» και θέμα τη ζωή και δράση του Ιβάνωφ κατά την Κατοχή.

Πηγή: βικιπαίδεια